

Saksalainen tyyლისanakirja

DUDEN *Stilwörterbuch der deutschen Sprache*. Eine Sammlung der richtigen und gebräuchlichen Ausdrücke und Redewendungen. Vierte Auflage, neu bearbeitet von Paul Grebe und Gerhart Streitberg. Mit einer Einleitung über guten deutschen Stil von Ludwig Reiners. Bibliographisches Institut AG, Mannheim 1956. 779 s.

Tunnettu Dudenin oikeinkirjoitus-anakirja (Rechtschreibung der deutschen Sprache und der Fremdwörter), jota on 50 vuoden aikana ilmestynyt ainakin 14 painosta, on saanut rinnalleen »Stildudenin», jota jo ennen toista maailmansotaa ilmestyi kolme painosta. Kustantaja, joka vuoden 1945 katastrofin jälkeen lopetettuaan Leipzigissä sijainneen liikkeensä aloitti vasta lähes kymmenen vuotta myöhemmin toimintansa uudestaan Mannheimissa Saksan liittotasavallassa, on v. 1956 julkaissut kirjasta neljännen, uudistetun ja laajennetun painoksen.

Teos selvittää ja valaisee runsain esimerkein ja kirjallisuudesta otetuin sitaatein sanojen esiintymisyhteyksiä, merkityksiä ja tyyllivaihtuksia. Ei osoiteta vain, mikä on hyvää kieltä, vaan myös, miten ei ole sanottava. »Valoin ja varjoin» pyritään kehittämään tyyllitajua. Varoitetaan mm. »paperisaksasta», josta on paljon esimerkkejä. Useimmiten sanojen käytösesimerkit tietysti kuitenkin ovat suositeltavaa, mahdollisimman aitoa kieltä. Erilaisia lausetapoja on paljon runsaammin kuin tavallisissa kaksikielissä sanakirjoissa. Sana-artikkelien laajuus vaihtelee parista rivistä neljään, viiteen palstaan. Seuraava **Berg**-artikkeli antaa esimerkin tekstin laadusta. (Sprw. = Sprichwort, übertr. = in übertragener Bedeutung, ugs. = umgangssprachlich.)

Berg *m*: der Fuss, Kamm, Gipfel, die Wand des Berges; Berge besteigen, erklettern; auf einen B. steigen; zu B. (auf die Bergweide, Alp, stromaufwärts) fahren. — Wenn der B. nicht zum Propheten kommt, muss der Prophet zum Berge kommen (Mahnung zur Nachgiebigkeit; Sprw.). Der Glaube kann Berge versetzen (bibl.). Sei mir gegrüsst, mein B. mit dem rötlich strahlenden Gipfel! (Schiller). Auf den Bergen ist Freiheit! (Schiller). *Übertr.*: Berge von Speisen, Kuchen, Knochen, Leichen; hinter Bergen von Büchern sitzen; ein B. von Sorgen lastet auf meiner Seele; Berge von Arbeit hatten sich aufgetürmt; dastehen, wie der Ochse am B. (ratlos; ugs.); [noch nicht] über den B. sein (die Schwierigkeit [noch nicht] überwunden haben; ugs.); der Kranke ist über den B. (hat die Krise überstanden; ugs.); mit seiner Meinung hinterm Berge halten (damit zurückhalten; ugs.); [längst] über alle Berge (auf und davon, weit weg; ugs.) sein; mir stehen die Haare zu B. (sträuben sich vor Schreck, Furcht, Entrüstung; ugs.); goldene Berge (sehr viel) versprechen). — Hinterm B. wohnen auch Leute (man darf sich nicht überschätzen; Sprw.).

Ludwig Reiners, joka on kirjoittanut Saksassa nykyään enimmäkseen käy-

tännössä olevan tyyliopin (Deutsche Stilkunst; ks. Vir. 1950: 349) sekä lyhyemmän »tyyliapisen» Der sichere Weg zum guten Deutsch, on laatinut tyyliisanakirjaan hauskan johdannon Vom deutschen Stil (15 s.). Siinä hän esittää saksalaisen tyylin arvostelua sekä joukon tyyliohjeita. On kuvaavaa, että Reiners ensimmäiseksi teroittaa, ettei pidä kirjoittaa liian pitkiä virkkeitä (Bandwurmsätze, »lapamatovirkkeitä»). Hänestä sopiva virkkeen mitta on 10—20 sanaa. Toisaalta on vältettävä »astmatyyliä» (3—4 sanaa). Reinersin suosittelemia raskaiden virkkeiden keventämiskeinoja ovat sisäkkäisten sivulauseiden (»laatikkolauseiden») purkaminen (entschachteln), sivulauseiden muuttaminen päälauseiksi ja sellaisten »esiratsastajien» välttäminen kuin »on yleisesti tunnettua, että», »se seikka, että». Ikävä tyyliheikkous on »paperisaksa», esim. liiallinen substantiivien suosiminen (nominaali-tyyli, Ruotsissa sanotaan »substantiv-sjuka») ja monimutkaisten, abstrak-

tisten ilmausten käyttö. Tyyli on sitä eloisampaa, mitä lähempänä yksinkertaista, konkreettista puhetta se on, tietenkin puhekielen huolimattomuuksia karttaen. Tärkeä tyyliohje on ilmaistavissa neljällä sanalla: »Kirjoita selvästi, mutta lyhyesti!» On huolehdittava siitä, että on aikaa olla niukkasanainen. Goethe kirjoitti kerran sisarelleen: »Koska minulla ei ole aikaa kirjoittaa sinulle lyhyttä kirjettä, kirjoitan pitkän.» Suurta huolta on pantava oikeaan tyyliävyyn. Yksi ainoa väärä sana voi pahasti rikkoa tyylin.

Samoin kuin suuressa tyyliopissaankin Reiners tähdentää yksinkertaisen, aitouteen perustuvan sanonnan arvoa. Hän vetoaa niin kuin ennenkin Schopenhaueriin, joka on sanonut, että suuret kirjailijat sanovat vaikeimmat asiat yksinkertaisimmin sanoin, mutta tyylihuujarit tekevät päinvastoin. Eräs Reinersin tyyliopin lausunto kuuluu: »Tyylin kauneudet ovat huomiota herättämättömiä kuten hyvä puku.»

E. A. SAARIMAA